

Галина Костянтинівна АВДЄЄВА,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник науково-дослідного
інституту вивчення проблем злочинності
Національної академії правових наук України*

ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У ГАЛУЗІ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІЗ ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Згідно з п. 1 ст. 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом (УПС), «Україна вживає заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариства».

У законодавстві країн Європейського Союзу (ЄС) містяться норми та процедури процесуального законодавства, спрямовані
© Авдєєва Г. К., 2014

² Ухвала суду 754/21007/13-к від 18.12.2013.

на встановлення інституту сучасного змагального кримінального процесу. У більшості країн ЄС професійна підготовка експерта, наявність в нього необхідних знань та досвіду є вирішальними при оцінці його кваліфікації, а питання щодо можливості набути статус судового експерта певною особою належить до компетенції суду, а не експертно-кваліфікаційній комісії або керівникові державної спеціалізованої судово-експертної установи, як в Україні. «Відомча підпорядкованість» судових експертів у країнах-членах ЄС не має вирішального значення при їх обранні для проведення судової експертизи.

На відміну від країн ЄС, сьогодні в Україні пропонуються зміни законодавства у галузі судової експертизи, які не повною мірою відповідають відповідному законодавству країн ЄС. Зокрема, Міністерством Юстиції розроблений Проект закону «Про судово-експертну діяльність в Україні» (далі – Проект), згідно з яким лише та особа може набути статус судового експерта, яка пройшла відповідну підготовку в державній спеціалізованій експертній установі та склала іспити в експертно-кваліфікаційній комісії МЮ, СБУ, МОЗ України.

Велике значення для створення принципово єдиних підходів до питань нормативно-правового регулювання судової експертизи має практика Європейського суду з прав людини, юрисдикція якого поширюється на всі держави-члени Ради Європи (Україна є членом з 1995 р.), що ратифікували Європейську конвенцію про захист прав людини та основних свобод. Відповідно до ст. 42 Регламенту Європейського Суду з прав людини суд може заслухати будь-яку особу в якості експерта або запросити незалежних експертів.

У Нідерландах судові експерти державних експертних установ проводять експертизи і дослідження лише за зверненнями поліції, а суд запрошує експертів незалежно від їх основного місця роботи. У Великобританії експерт зазвичай запрошується однією зі сторін процесу для проведення експертиз або досліджень і розглядається, відповідно, як експерт з боку обвинувачення чи захисту, причому список експертів зберігається, зокрема, у Спілці юристів Великобританії.

У Чеській республіці судово-експертна діяльність регулюється Законом № 36 від 20 квітня 1967 «Про експертів і перекладачів». Списки експертів веде кожен обласний суд та розсилає їх в Міністерство Юстиції, обласну прокуратуру, в поліцію Чеської республіки, до районних та військових судів, районних прокуратур. Централізований список експертів веде Міністерство Юстиції. Процесуальний статус судового експерта в Чеській республіці може набути й особа, яка не внесена до списку.

Експертом у Фінляндії та Швеції є особа, якій доручено проведення судової експертизи, яка має для цього спеціальні знання та навички, відповідну вищу освіту. Системи експертних установ Фінляндії та Швеції складаються з державних і приватних лабораторій, які здійснюють проведення судових експертиз; освітніх установ, які здійснюють підготовку фахівців у галузі судової експертизи. Особливістю підготовки експертних кадрів у Фінляндії та Швеції є те, що після закінчення навчання у вищому навчальному закладі експерт отримує диплом магістра та сертифікат, на підставі якого він має право проводити судову експертизу як в державних органах, так і в приватній практиці.

Процесуальне законодавство Фінляндії та Швеції надає судовому експертові статус свідка і не містить терміну «спеціаліст». Розподіл посад експерта і фахівця у Державних лабораторіях Фінляндії здійснюється за науковим ступенем: експерт має ступінь магістра, а фахівець – ступінь бакалавра, що підтверджується відповідними дипломами про вищу освіту.

У Бельгії, Німеччині та Франції експертом вважається будь-яка особа, яка має завдяки своїй освіті та досвіду поглиблені знання в одній або декількох галузях знань.

Новим Кримінальним процесуальним кодексом України передбачено можливість залучення експерта як стороною обвинувачення, так і стороною захисту. Проте, як свідчить правозастосовна практика, реалізувати право сторони захисту на залучення незалежного експерта для проведення криміналістичних експертиз речових доказів неможливо через те, що об'єктом такої експертизи найчастіше слугує тимчасово вилучене майно, доступу до якого сторона захисту не має. Для вирішення даної проблеми слід розробити комплекс норм, що забезпечуватимуть можливість всім учасникам кримінального процесу ініціювати проведення альтернативних криміналістичних судових експертиз, та норм, що дозволятимуть легалізувати в кримінальному судочинстві результати позасудових експертиз, проведених приватними експертами на договірних засадах за замовленням сторін.

За результатами аналізу законодавства країн ЄС можна зазначити, що у світі послідовно реалізуються принципи забезпечення незалежності експерта, орієнтації не на відомчу належність експерта, а на наявність у нього спеціальних знань, необхідних для вирішення завдань правосуддя, забезпечення принципу змагальності експертів, залучених різними сторонами процесу, та інші принципи, які мають вирішальне значення для забезпечення судочинства дійсно незалежною, об'єктивною та кваліфікованою експертизою. При цьому наявність інституту приватної експер-

тизи в країнах ЄС є однією з гарантій забезпечення законних прав і свобод громадян та інтересів суспільства.

Одним з важливих елементів успішної інтеграції України до ЄС є досягнення певного рівня узгодженості норм законодавства нашої країни з правовими нормами країн ЄС щодо використання спеціальних знань у судочинстві.

Одержано 3.11.2014